

Nr:
KDI 10/2015
Bufdir 22/2015
ISBN-nr: 978-82-8286-258-5

Dato:
06.11.2015

RUTINER OG REGLER FOR INFORMASJONSUTVEKSLING MELLOM KRIMINALOMSORGEN OG BARNEVERNTJENESTEN

1. Innledning

Kriminalomsorgen og barneverntjenesten har innenfor rammene av sin virksomhet et ansvar overfor mindreårige domfelte og innsatte (heretter domfelte), barn av domfelte, samt overfor barn for øvrig som er i kontakt med kriminalomsorgen. Dette krever et godt og fleksibelt samarbeid mellom kriminalomsorgen og barneverntjenesten. Kriminalomsorgen og barneverntjenesten har rett og plikt til å utveksle informasjon med hverandre for å ivareta hensynet til barnets beste.

2. Kriminalomsorgens og barneverntjenestens ansvar overfor barn

Kriminalomsorgen og barneverntjenesten er forpliktet til å følge FN's Barnekonvensjons bestemmelser overfor både barn som gjennomfører straff, er siktet for straffbare forhold og barn som pårørende av domfelte. Hensynet til barnets beste følger av FN's Barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1. Prinsippene i barnekonvensjonen kommer også til uttrykk i blant annet barnevernloven (bvl.) og straffegjennomføringsloven (strgjfl.).

Straffegjennomføringslovens generelle bestemmelser om barn gjelder både overfor barn som gjennomfører straff, barn som er siktet for straffbare forhold og barn som pårørende til domfelte. Det følger av strgjfl. § 3 annet ledd at "Barns rett til samvær med sine foreldre skal særlig vektlegges under gjennomføringen av reaksjonen". Det er en forutsetning at foreldrene har lovlig samvær med barnet for at dette hensynet skal vektlegges. Kontakt mellom barnet og omsorgspersonene skal foregå på barnets premisser, noe som kan innebære at barnet skal skjermes fra kontakt med sine foreldre.

Kriminalomsorgen er videre forpliktet til å "ta særlig hensyn til hva som er barnets beste" i forbindelse med "avgjørelser som gjelder domfelte eller innsatte som har omsorg eller regelmessig samvær med sine barn", jf. straffegjennomføringsforskriften § 1-3. Det følger av barnekonvensjonen at "barnets beste" skal være et grunnleggende hensyn. Vurderingen av hva som er barnets beste vil avhenge av flere momenter. Innenfor kriminalomsorgen må hensynet til barnets beste i praksis ofte veies opp mot andre hensyn i saken, særlig sikkerhetsmessige forhold.

Barn har etter barnekonvensjonen artikkel 12 rett til å bli hørt i saker som angår dem, og det skal legges til rette for dette. Dette følger også av bvl. § 4-1 og straffegjennomføringsforskriften § 1-3. Denne rettigheten må praktiseres innenfor taushetspliktens grenser og i tråd med barnets alder og utvikling, slik at det blir tatt hensyn til at barn ikke alltid kan få all informasjon. Barn har en rett til å bli hørt når kriminalomsorgen skal ta avgjørelser i saker som berører dem, og barnets mening skal tillegges vekt i vurderingen. I saker hvor barn er pårørende til domfelte, vil barnets mening kunne komme til uttrykk gjennom dialogen mellom kriminalomsorgen og barnets omsorgspersoner, eventuelt med offentlige myndigheter.

Straffegjennomføringsloven og underliggende regelverk har også en rekke andre bestemmelser vedrørende en særlig tilrettelagt varetekt og straffegjennomføring for domfelte under 18 år, i tillegg til mulighet for straffegjennomføring i ungdomsenhet.

Barneverntjenesten har et særlig ansvar overfor ungdom som fengsles og gjennomfører straff. Barneverntjenesten skal delta i fengslingsmøter, uttale seg og informere om behov for tiltak overfor ungdommen, jf. bvl. § 3-5. Videre skal barneverntjenesten gi informasjon om tiltak som er under iverksetting. Det følger videre av bvl. § 3-5 at "barneverntjenesten skal møte til hvert fengslingsmøte med mindre retten finner det åpenbart unødvendig". Det er påtalemyndigheten som er forpliktet til å varsle barneverntjenesten om fengslingen, jf. straffeprosessloven § 183 tredje ledd. Bestemmelsen er tatt inn som et virkemiddel for å styrke forberedelsen til løslatelse av barn samt legge til rette for at det lokale hjelpeapparatet kommer rask i gang med etableringen av nødvendige tiltak. Kriminalomsorgen skal utarbeide en koordinert løslatelsesplan for ungdommen som forplikter de ulike aktører i oppfølgings- og tilbakeføringsarbeidet.

Tilsvarende har kriminalomsorgen en plikt til å informere barneverntjenesten når det fremsettes begjæring om innsettelse av mindreårige i fengsel på grunn av brudd på samfunnsstraff, ungdomsstraff eller prøveløslatelse med møteplikt. Barneverntjenesten skal også informeres dersom mindreårige domfelte overføres til fengsel etter brudd på annen straffegjennomføring i samfunnet.

3. Adgang til informasjonsutveksling mellom kriminalomsorgen og barneverntjenesten
Kriminalomsorgen og barneverntjenesten har i utgangspunktet taushetsplikt ved kontakt mellom forvaltningsorganene. Informasjonsutveksling og samarbeid må skje enten etter samtykke fra de involverte parter eller innenfor rammene av de regler som gir rett og plikt til å utveksle opplysninger. Både barneverntjenesten og kriminalomsorgens taushetsplikt følger av forvaltningsloven (fvl.) § 13. I tillegg er barneverntjenesten pålagt taushetsplikt etter bvl. § 6-7, mens kriminalomsorgen har egne bestemmelser om taushetsplikt i strgfjfl. § 7 bokstav h. Det er imidlertid flere unntak fra reglene om taushetsplikt, som åpner for og krever informasjonsutveksling mellom barneverntjenesten og kriminalomsorgen.

I det følgende omtales først kriminalomsorgens opplysningsplikt overfor barneverntjenesten, så omtales barneverntjenestens informasjonsplikt overfor kriminalomsorgen. Deretter gis en kort oversikt over andre regler som tillater og pålegger informasjonsutveksling og kontakt mellom kriminalomsorgen og barneverntjenesten.

4. Kriminalomsorgens opplysningsplikt overfor barneverntjenesten

Kriminalomsorgens opplysningsplikt overfor barneverntjenesten innebærer både en plikt til å gi opplysninger *av eget tiltak* – ofte omtalt som "meldeplikten" – og en plikt til å gi opplysninger ved *pålegg* om dette fra barneverntjenesten. Dette følger av bvl. § 6-4 annet ledd: "Offentlig myndighet skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet hjemme eller

det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt”. Videre skal opplysninger ”gis når et barn har vist alvorlige atferdsvansker eller det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av barnet til menneskehandel”. Det følger videre av bestemmelsen at ”Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av loven plikter offentlige myndigheter å gi slike opplysninger.”

4.1. Kriminalomsorgens plikt til å gi opplysninger av eget tiltak – ”meldeplikten”

Kriminalomsorgen har av *eget tiltak plikt til* å gi opplysninger til barneverntjenesten når vilkårene i bvl. § 6-4 annet ledd er oppfylt. Om man har plikt til på eget initiativ å melde fra til barneverntjenesten avhenger av hva bekymringen gjelder, bekymringens styrke og sannsynligheten for at barn opplever alvorlig omsorgssvikt eller mishandling, har alvorlige atferdsvansker eller står i fare for å bli utnyttet til menneskehandel. Plikten gjelder også i tilfeller hvor barneverntjenesten allerede har kontakt med familien.

Opplysningsplikten gjelder informasjon ansatte i kriminalomsorgen blir kjent med i egenskap av å være ansatt i etaten og påhviler den enkelte ansatte. At plikten til å gi opplysninger påhviler den ansatte fritar ikke enheten fra ansvaret for å etablere rutiner for at opplysninger blir formidlet fra kriminalomsorgen til barneverntjenesten, i samsvar med fremgangsmåten beskrevet i punkt 6.

Kriminalomsorgens opplysningsplikt går foran hensynet til voksnes personvern og deres tillitsforhold til kriminalomsorgen. Plikten gjelder uavhengig av om informasjonen er mottatt i ”fortrolige” samtaler. Kriminalomsorgens opplysningsplikt gjelder uavhengig av om også andre myndigheter eller personer antas å ha plikt til å melde fra om de aktuelle forholdene.

- Krav til hva bekymringen gjelder

Opplysningsplikten er relativt vid og gjelder bekymring vedrørende ”mishandling eller andre former for alvorlig omsorgssvikt, ved vedvarende og alvorlige atferdsvansker, samt ved fare for at barnet kan bli utsatt for menneskehandel” jf. bvl. § 6-4 annet ledd. Opplysningsplikten gjelder generelt for de barn kriminalomsorgen får kjennskap til gjennom sin virksomhet, for eksempel i fengsel, på friomsorgskontor, i domfeltes hjem eller på permisjons- eller løslatelsesadresse. Kriminalomsorgen skal ikke vurdere om situasjonen man står overfor kvalifiserer for tiltak fra barneverntjenestens side. Kriminalomsorgen er imidlertid forpliktet til å melde fra til barneverntjenesten dersom en ansatt blir kjent med opplysninger som gir grunn til alvorlig bekymring for barnets omsorgssituasjon.

Opplysningsplikt vil for eksempel oppstå dersom man er vitne til, eller får opplysninger om, hendelser som indikerer at barnets omsorgspersoner er ute av stand til å ivareta barnets behov for omsorg og trygghet. Videre inntre opplysningsplikten dersom en ansatt blir kjent med manglende ivaretagelse av helsemessige forhold eller dersom det foreligger indikasjoner på at barnet utsettes for psykiske, fysiske eller seksuelle overgrep. Opplysningsplikten inntre også hvis den ansatte blir kjent med at barnet har vedvarende alvorlige atferdsvansker, eksempelvis ved bruk av rusmidler.

- Kravet til bekymringens styrke

Kriminalomsorgen plikter å melde fra til barneverntjenesten dersom det foreligger bekymring for at barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt, alvorlige atferdsvansker eller fare for utnyttelse til menneskehandel. Bekymringen kan være forankret i konkrete tegn eller signaler hos barnet eller pårørende som indikerer at barnet kan være utsatt for en alvorlig situasjon. Plikten innebærer å *bringe videre* de faktiske opplysninger ansatte har blitt kjent med gjennom kriminalomsorgens virksomhet. Det er barneverntjenesten som gjennomgår bekymringsmeldingen og undersøker saken nærmere.

- Hvor sikker må man være? - ” grunn til å tro”

Opplysningsplikten inntreffer når man har ”grunn til å tro” at det foreligger en situasjon som nevnt i bvl. § 6-4 annet ledd. Det kreves ikke at man har faktisk viten om at det foreligger en alvorlig situasjon for barnet, men man må ha noe mer enn en vag mistanke. Det vises til nærmere omtale av dette i rundskriv Q-24, 2005 fra daværende Barne- og familiedepartementet.

Barneverntjenestens tilbakemelding til kriminalomsorgen

Barneverntjenesten skal gi tilbakemelding til kriminalomsorgen innen tre uker etter at meldingen er mottatt, jf. bvl. § 6-7a annet ledd. I tilbakemeldingen skal det bekreftes at bekymringsmeldingen er mottatt og barneverntjenesten skal opplyse om det er opprettet undersøkelsessak. Dersom det er åpnet undersøkelsessak, skal barneverntjenesten innen tre uker etter at undersøkelsen er utført gi melding om dette til kriminalomsorgen. Det skal videre gis opplysninger om hvorvidt saken er henlagt eller om familien følges opp videre.

4.2. Kriminalomsorgens opplysningsplikt etter pålegg fra barneverntjenesten

Kriminalomsorgen har også en plikt til å gi opplysninger til barneverntjenesten *etter pålegg* om dette fra barneverntjenesten. Kriminalomsorgen plikter å gi opplysninger når barneverntjenesten har grunn til å tro at barn blir mishandlet i hjemmet, det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, når barnet har vist vedvarende alvorlige adferdsvansker eller når det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, jf. bvl. § 6-4 annet ledd. Pålegget skal skje skriftlig, med mindre det umiddelbart er nødvendig å ta kontakt muntlig. Barneverntjenesten skal i sitt pålegg overfor kriminalomsorgen så langt det er mulig konkretisere hvilke opplysninger de har behov for at kriminalomsorgen gir. Barneverntjenesten har rett til å utlevere tilstrekkelig informasjon til at kriminalomsorgen har forutsetninger for å vite hvilken informasjon som er relevant i hvert enkelt tilfelle. Det er kun anledning til å levere ut opplysninger som er relevante for barneverntjenestens arbeid i den enkelte saken. Dersom kriminalomsorgen er usikker på hva slags opplysninger som er relevante for barneverntjenesten bør barneverntjenesten kontaktes, slik at de kan utdype sitt informasjonsbehov og det sikres at barneverntjenesten får tilstrekkelig informasjon.

5. Fremgangsmåte når kriminalomsorgen gir opplysninger til barneverntjenesten

Intern koordinering og kvalitetssikring

Opplysningsplikten etter bvl. § 6-4 gjelder for ”offentlige myndigheter”, altså de enkelte forvaltningsorgan. Bestemmelsen innebærer likevel et selvstendig og individuelt ansvar for den enkelte ansatte i kriminalomsorgen. En anonym melding til barneverntjenesten vil ikke være tilstrekkelig til å oppfylle ”meldeplikten”. Det skal alltid fremgå hvem som er avsender.

Leder for den enkelte enhet i kriminalomsorgen skal koordinere informasjonsutvekslingen fra kriminalomsorgens side, herunder alle bekymringsmeldinger som sendes. Denne oppgaven kan delegeres til andre ansatte ved enheten, slik at dette blant annet kan ivaretas også utenfor ordinær kontortid. Interne rutiner og koordinert informasjonsutveksling skal aldri medføre forsinkelser i oversendelse av opplysninger til barneverntjenesten.

Kriminalomsorgens interne rutiner fratar ikke den enkelte ansatte fra et personlig ansvar for at barneverntjenesten mottar opplysningene. Ved uenighet mellom en ansatt og leder om hvorvidt vilkårene for å melde bekymring er oppfylt, skal den ansatte melde til barneverntjenesten uavhengig av leders medvirkning. Den ansatte skal i så fall orientere ledelsen ved enheten om at bekymringsmelding vil bli sendt.

Dersom kriminalomsorgen skal utlevere opplysninger som i utgangspunktet er belagt med taushetsplikt, skal opplysningene utleveres i skriftlig form, jf. forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen § 5. Dette gjelder med mindre det umiddelbart er nødvendig å utlevere opplysningene muntlig. Ved muntlig kommunikasjon skal opplysningene og hvem de ble levert til nedtegnes skriftlig uten ugrunnet opphold.

6. Barneverntjenestens rett og plikt til å gi kriminalomsorgen opplysninger

Straffegjennomføringsloven § 7a pålegger barnevern- og sosialtjenesten, samt helse- og omsorgstjenesten en informasjonsplikt overfor kriminalomsorgen i nærmere bestemte tilfeller. Bestemmelsen innebærer derfor et unntak fra taushetsplikten.

Barneverntjenesten, sosialtjenesten og helse- og omsorgstjenesten har for det første en plikt til å opplyse om forhold knyttet til domfeltes barn og familieforhold, etter anmodning fra kriminalomsorgen. Plikten gjelder forhold det er ”nødvendig” at kriminalomsorgen er kjent med for å kunne ivareta hensynet til barn og øvrig familie under straffegjennomføringen. Barneverntjenesten har for det andre en plikt til av *eget tiltak* å opplyse kriminalomsorgen om tilsvarende forhold, uavhengig av en eventuell foregående henvendelse fra kriminalomsorgen. Informasjonsplikten kan for eksempel være aktuell i forbindelse med spørsmål om permisjon hjem til familien eller ved søknad om å gjennomføre straff i hjemmet.

Når barneverntjenesten skal iverksette eller har iverksatt tiltak som det er nødvendig at kriminalomsorgen får kjennskap til, skal barneverntjenesten gi kriminalomsorgen melding om disse tiltakene. Dette kan for eksempel dreie seg om begrensninger i retten til samvær og kontakt eller spesielle hensyn som må ivaretas under gjennomføringen av samvær. Slike hensyn og begrensninger i forbindelse med samvær og kontakt vil kunne være avgjørende for beslutninger som tas av kriminalomsorgen.

7. Andre unntak fra taushetsplikten – rett og plikt til å utveksle informasjon

Kriminalomsorgen og barneverntjenesten skal opprettholde nødvendig dialog i enkeltsaker. De aktuelle forvaltningsorganer skal om nødvendig bli varslet om forhold som kan være av betydning for både kriminalomsorgens og barneverntjenestens ivaretagelse av barns rettigheter ved saksbehandling og under straffegjennomføring, herunder i forbindelse med løslatelse. Kontakt med andre etater eller instanser skal skje etter skriftlig samtykke fra den opplysningene gjelder eller ved at barneverntjenesten, innenfor sine rammer, videreformidler opplysninger dersom det er nødvendig.

Manglende informasjonsutveksling kan for eksempel medføre at nødvendige tiltak ikke settes i verk, at tiltak iverksettes på feil premisser eller at kriminalomsorgen mister muligheten til å vektlegge hensynet til barnets beste ved straffegjennomføring.

Forvaltningsloven § 13 b – nødvendig for å fremme avgiverorganets oppgaver

Forvaltningsloven § 13 b nr. 5 og nr. 6 gir kriminalomsorgen hjemmel for å utlevere opplysninger til barneverntjenesten når dette er nødvendig for at kriminalomsorgen skal kunne ta hensyn til barns rettigheter i forbindelse med straffegjennomføring. Hjemmelen gjelder videre når kriminalomsorgen skal ivareta sine oppgaver for øvrig, herunder ivaretagelse av sikkerhetsmessige forhold og motvirkning av nye straffbare handlinger. Det kan fra kriminalomsorgens side være nødvendig å varsle barneverntjenesten om ulike hendelser i forbindelse med varetekt og straffegjennomføring, for eksempel ved permisjoner, overføring til annet fengsel eller straffegjennomføring i hjemmet. Særlig vil dette være viktig dersom barneverntjenesten har igangsatt tiltak rundt en domfelt ungdom og en eventuell flytting vil kunne påvirke disse tiltakene. Tilsvarende vil det kunne være nødvendig at barneverntjenesten

varsler kriminalomsorgen om igangsatte tiltak, slik at barneverntjenestens og kriminalomsorgens arbeid overfor mindreårige domfelte koordineres, i tråd med hensynet til barnets beste.

Barnevernloven § 6-7 tredje ledd – nødvendig for å fremme barneverntjenestens oppgaver

Barneverntjenesten har rett til å gi kriminalomsorgen taushetsbelagte opplysninger når dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens oppgaver, jf. bvl. 6-7 tredje ledd. Dersom barneverntjenesten er kjent med omstendigheter som kriminalomsorgen bør vite om for å kunne vektlegge hensynet til barnets beste, anses informasjonsutvekslingen å fremme barneverntjenestens oppgaver. Det samme gjelder dersom barneverntjenesten er kjent med at kriminalomsorgen innenfor sitt ansvarsområde kan bidra til ivaretagelse av barnets beste, for eksempel ved å nekte besøk i fengsel eller straffegjennomføring i hjemmet.

Barnevernloven § 6-7 tredje ledd – ”vesentlig fare for liv og alvorlig skade for noens helse”

Barneverntjenesten har etter bvl. § 6-7 tredje ledd hjemmel for unntak fra taushetsplikten overfor kriminalomsorgen når informasjonsutveksling er nødvendig for å ”forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse”. Dette alternativet kommer til anvendelse uavhengig av hvem det er som står i fare for tap av liv eller alvorlig helseskade. Både domfeltes barn eller øvrige familie, domfelte selv eller ansatte i kriminalomsorgen eller barneverntjenesten omfattes. Bestemmelsen er ment brukt i spesielle situasjoner som innebærer en akutt og konkret trussel mot andre menneskers liv eller helse. Bestemmelsen vil være aktuell dersom barneverntjenesten er kjent med at for eksempel en permisjon til hjemmet vil kunne utløse fare for vold eller dersom ansatte har mottatt alvorlige trusler fra involverte i saken. Ved ”vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse” har barneverntjenesten plikt til å underrette kriminalomsorgen.

8. Medvirkning fra den opplysningene gjelder

Både kriminalomsorgen og barneverntjenesten skal så langt som mulig innhente samtykke fra den opplysningene gjelder, før utveksling av informasjon finner sted, jf. strgfjfl. § 7a første ledd og bvl. § 6-4 første ledd. På den måten kan man innhente samtykke til at taushetsplikten oppheves.

I alvorlige saker har man en plikt til å utveksle informasjon, uavhengig av samtykke. I slike tilfeller bør både barneverntjenesten og kriminalomsorgen gjøre partene i saken oppmerksomme på at deres samtykke ikke vil være avgjørende for spørsmålet om opplysningene skal viderefremmes eller ikke. Samtidig bør partene orienteres om informasjonsutvekslingen, så langt det er sikkerhetsmessig forsvarlig og i tråd med barnets beste.

Dersom meldingen har et innhold som gjør at barneverntjenesten plikter å undersøke barnets omsorgssituasjon, skal barneverntjenesten informere omsorgspersonene om at de har mottatt en bekymringsmelding, innholdet i denne og hvem den kommer fra. Foreldrene skal derfor normalt informeres om at kriminalomsorgen vil utlevere opplysninger til barneverntjenesten, herunder muligheten for at bekymringsmelding vil bli sendt og hvorfor. Hovedregelen om å informere domfelte gjelder med mindre vilkårene i strgfjfl. § 7 bokstav c, jf. fvl. §§ 18-19 er oppfylt, herunder at sikkerhetsmessige hensyn gjør det utilrådelig å varsle domfelte eller at hensynet til en annen person gjør varsling av domfelte utilrådelig. Dersom sikkerhetsmessige forhold gjør det betenkelig å involvere domfelte, skal kriminalomsorgen vurdere om barneverntjenesten bør orienteres om bakgrunnen for dette. Ved mistanke om vold, overgrep eller andre alvorlige straffbare forhold skal både politiet og barneverntjenesten umiddelbart kontaktes. Hensynet til politiets etterforskning tilsier at den domfelte ikke skal gis informasjon og mulighet til å samtykke i en slik situasjon.

Et godt samarbeid og dialog mellom partene vil kunne bidra til at saken opplyses bedre. Dersom domfelte påberoper seg hensynet til barnets beste, for eksempel ved søknader om progresjon i straffegjennomføringen, skal domfelte også selv bidra til å opplyse saken, herunder eventuelt samtykke til å oppheve taushetsplikt, i tillegg til at kriminalomsorgen skal påse at saken blir så godt opplyst som mulig, jf. fvl. § 17.

9. Ikrafttredelse

Rundskrivet trer i kraft straks.

Med hilsen

Marianne Vollan
direktør, KDI

Mari Trommald
direktør, Bufdir